

Вступ. Для того щоб робота підприємства була ритмічною та продуктивною, і процес виробництва здійснювався безперебійно кожному господарюючому суб'єкту належить мати у своєму розпорядженні як у виробництві так і у запасах певну сукупність предметів праці, елементи яких цілком споживаються в кожному виробничому циклі, змінюють або повністю втрачають натуральну форму і переносять всю свою вартість на вартість продукції, що виробляється, і які формують собою таку категорію, як оборотні фонди.

Визначення їх оптимальної структури, розміру та стратегічне управління ними є важливим процесом для раціонального використання наявних ресурсів на виробництві та здійснення ефективної господарської діяльності в цілому.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день важливою проблемою постає процес удосконалення процесу управління обіговими засобами в умовах нестабільної економічної ситуації. Для вирішення цього питання доцільно проаналізувати категорію обігових коштів, що підлягають нормуванню в розрізі їх структури та ступеню керованості.

Велика увага питанням, пов'язаним з процесами управління нормованих обігових коштів, приділялась такими західними вченими, як Д. Рікардо, А. Сміт, В. Шарп, Л. Бернстайн, Є. Брігхем, Дж. К. Ван Хорн, К. Маркс, та іншими. У цьому ж напрямку багато було зроблено такими українськими та російськими вченими як І. Балабанов, Ю. Бахрамов, О. Бандурка, І. Бланк, В. Белолипецький, В. Глухов, В. Гриньова, М. Дороніна, А. Золотарьов, В. Ковальов, М. Крейніна, Т. Лігоненко, В. Міщенко, П. Орлов, Г. Поляк, В. Пономаренко, А. Поддєрьогін, Н. Самсонова, О. Стоянова та інших учених.

Вище викладене зумовило мету даного дослідження: виділити основні проблеми, що виникають при управлінні обігових засобів для забезпечення

ефективної роботи підприємства, дослідити основні існуючі підходи до визначення тривалості відтворювального циклу підприємства та його вплив на процес управління обігових коштів.

Результати дослідження.

Під стратегією управління оборотних коштів розуміють комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов оптимізації і безперервності процесу їх обороту, формування достатнього їх обсягу, раціональної структури та ефективної організації використання.

У промисловості повний обіг коштів включає в себе такі структурні складові: час виробництва, час обігу, період перебування обігових коштів у сферах виробництва та обігу, не пов'язаних з основним напрямом виробничої діяльності підприємств [3, с. 13].

Час виробництва може бути поданий як сума часу перебування предметів праці у запасах підприємства і часу безпосереднього процесу виробництва, тобто обробки цих предметів праці для отримання напівфабрикатів або готового продукту.

Час обігу можна представити як суму таких величин як, час знаходження обігових коштів у вигляді запасів готової продукції, час перебування коштів у вигляді банківських рахунків і коштів, що знаходяться в касі, та час перебування обігових коштів у вигляді дебіторської заборгованості.

Час перебування обігових коштів у сферах виробництва та обігу, не пов'язаних з основним напрямом виробничої діяльності підприємств поділяється на час перебування обігових коштів у вигляді товарних запасів, що можна використати для подальшої реалізації, час перебування обігових коштів у вигляді короткострокових фінансових вкладень і час існування коштів в інших активах.

На сьогоднішній день в основному підприємства працюють за такою схемою кругообігу обігових коштів, що тяжіє до екстенсивного розвитку промисловості, це підтверджується збільшенням часу виробництва та обігу, зменшенням платоспроможності споживачів відвантаженої продукції тощо.

Певне практичне значення мають з'ясування та оцінка структури оборотних коштів. Кошти використовуються ефективніше тоді, коли більша їхня частина зайнята у сфері виробництва. Перебування оборотних коштів у сфері обігу — лише необхідна умова безперервності процесу відтворення; проте ця частина коштів підприємства не бере безпосередньої участі у створенні вартості продукції, що виготовляється. За розрахунками багаторічних середніх величин, зокрема на промислових підприємствах України, частка оборотних коштів у сфері виробництва становить 72% (в тому числі на виробничі запаси та незавершене виробництво припадає відповідно 48 і 20%), а у сфері обігу – 28% (з них близько 17% - вартість готової продукції, а 6% - грошові кошти) [1].

Структура оборотних фондів неоднакова як на підприємствах різних галузей, так і всередині однієї галузі. Це зумовлене рівнем спеціалізації підприємств, часткою продукції, що випускається в упаковці, географічним розміщенням, характером технології тощо. На структуру оборотних фондів підприємств однієї і тієї ж галузі впливають дотримання технологічних норм витрат сировини, належна організація її зберігання, скорочення витрат палива і допоміжних матеріалів, зниження втрат тари й застосування більш дешевих тарних матеріалів тощо.

У зв'язку з тим, що обігові кошти в процесі свого руху проходять сферу виробництва і сферу обігу, вони поділяються на дві групи:

обігові кошти, розміщені у сфері виробництва, або обігові фонди, – це предмети праці, що витрачаються в кожному виробничому циклі, їхня вартість переноситься на продукт у повному обсязі й одразу. Матеріальні

елементи обігових фондів у процесі праці зазначають змін у своїй натуральній формі і фізико-хімічних властивостях. Вони втрачають свою споживчу вартість у міру їхнього виробничого споживання. Нова споживча вартість виникає у вигляді виробленої з них продукції [2]. До обігових виробничих фондів належать кошти, вкладені у виробничі запаси, і кошти, розміщені безпосередньо в процесі виробництва, які виступають у формі незавершеного виробництва і витрат майбутніх періодів. Особистий фактор присутній в обігових фондах у вигляді коштів, використовуваних на заробітну плату, що також повертаються підприємству після кожного обороту;

обігові кошти, розміщені у сфері обігу, або фонди обігу. Вони утворюються в міру виходу готової продукції з виробництва і перетворення її вартості з товарної форми в грошову [1].

Вивчення структури оборотних фондів має важливе значення для визначення шляхів поліпшення їх використання. Аналіз і порівняння структури оборотних фондів дають змогу виявити резерви поліпшення виробництва в галузі техніки, технології, організації виробництва, економії сировини і матеріальних ресурсів [6].

Встановлено, що для нормального функціонування підприємства обсяг оборотних засобів повинен бути достатнім для виробництва продукції в асортименті і кількості, які відповідають попиту та пропозиції, і водночас мінімальним, щоб не призводити до зростання витрат виробництва за рахунок утворення понаднормативних запасів.

На основі визначення загального обсягу товарно-матеріальних цінностей та за кожним видом продукції визначають необхідний обсяг оборотних коштів. Особливістю їх визначення є те, що величина оборотних коштів залежить не лише від обсягу оборотних фондів, а й від часу виділення коштів, необхідних для забезпечення безперервності

виробництва. Це досягається шляхом їх нормування, яке здійснюється: на основі виробничої програми підприємства; безпосередньо на підприємстві з визначенням щорічних нормативів та розробкою довгострокових норм оборотних засобів; із дотриманням принципів наукової обґрунтованості, прогресивності норм і нормативів за окремими групами оборотних коштів та в цілому по підприємству, розробкою заходів прискорення обігу оборотних коштів.

Потребу в оборотних засобах встановлюють на основі нормування витрат оборотних фондів за кожним видом продукції, а також визначення оптимального обсягу поточного, складського і гарантійного (страхового) запасу, необхідного для забезпечення безперервності виробництва.

Оборотні кошти використовуються ефективніше тоді, коли їх більша частина зайнята у сфері виробництва, а їх перебування у сфері обігу – лише необхідна умова безперервності процесу відтворення. Крім того, необхідною умовою для підвищення ефективності використання оборотних коштів є продумане економічне визначення потреби в них, тобто визначення такого оптимального розміру, який би при мінімальному запасі забезпечив безперервне виробництво. Саме у цьому полягає суть нормування оборотних коштів.

Важливою проблемою сучасної української економіки є формування ефективних відтворювальних процесів капіталу промислових підприємств, тобто скорочення часу обігу обігових коштів.

Для вирішення зазначеної проблеми необхідно переглянути засади організації управління процесу обігу оборотних коштів значною мірою залежить від уміння менеджерів приймати ефективні рішення щодо управління елементами обігових коштів в умовах обмеженості ресурсів, а це вимагає розроблення нових науково обґрунтованих методик, які охоплювали б увесь комплекс питань нормування обігових коштів

підприємства з урахуванням сучасного стану економічного середовища. Тільки в цьому випадку можна забезпечити конкурентоспроможність, виживання в нових умовах господарювання і результативність функціонування будь-якого суб'єкта господарювання.

У сучасних умовах особливо важливим об'єктом управління в усіх галузях вітчизняної економіки стають високоліквідні обігові кошти, науково-методичні підходи до нормування якими потребують додаткових досліджень та обґрунтувань.

Висновки і шляхи вирішення проблеми.

Отже, безперервність виробничого процесу досягається завдяки розподілу активів підприємства на певні частини і лише за тієї умови, що у виробництві постійно буде зайнята частина коштів підприємства. Поки одна частина активів знаходиться у сфері виробництва, інша неминуче повинна знаходитися у сфері обігу.

Отже, загальна тривалість кругообігу оборотних засобів є функцією часу надходження цих коштів на кожну його стадію. З практичного погляду це означає, що збільшена тривалість кругообігу оборотних засобів призводить до відтягування власних коштів, а значить, до необхідності залучення додаткових коштів для здійснення нормального виробничого процесу. Внаслідок цього в умовах ринкових відносин знижується конкурентоспроможність підприємства, а також погіршується його економічне становище. У результаті раціональне забезпечення підприємства оборотними засобами має надзвичайно важливе значення для його розвитку [4].

Стосовно оборотних коштів, основним методом підвищення ефективності їх використання є прискорення їх оборотності. Це можна реалізувати шляхом скорочення тривалості виробничого циклу головним чином за рахунок зменшення часу пролежування. Для цього є актуальним

змінювати вид руху виробів у виробничому процесі (від послідовного до послідовно-паралельного та паралельного). При цьому обов'язково мають бути виконані умови щодо розміру партії виробів, часу пролежування виробів і простою обладнання.

З-поміж заходів для підвищення ефективності використання оборотних коштів важливе місце належить оптимізації виробничих запасів. Саме з оптимізацією пов'язані найбільші резерви скорочення запасів на підприємствах, особливо з матеріаломістким виробництвом.

Виконання всіх вищевказаних умов може бути здійснене за рахунок удосконалення форм постачання матеріалів і збуту продукції, підвищення продуктивності праці, поліпшення якості техніко-економічного і оперативно-виробничого планування, впровадження заходів комплексної механізації і автоматизації як безпосередньо у виробництві, так і у сфері управління.

Отже, для ефективного управління обіговими коштами в якості керівництва можна використати такі пропозиції:

- переглянути склад і структуру матеріальних запасів з метою виявлення та реалізації непотрібних й залежалих запасів;
- забезпечити перехід на оптову торгівлю й налагодити прями економічні зв'язки з постачальниками;
- розглянути варіанти переходу на прогресивніші технології виробництва продукції, що прискорить виробничий цикл, зменшить собівартість продукції та підвищить її якість;
- постійно дотримуватися платіжної дисципліни при розрахунках як із постачальниками, так із покупцями.

Список використаних літературних джерел.

1. Бланк И.А., Стоянова Е.С. и др. Управление оборотным капиталом: Учеб.-практ. пособие/ Ин-т фин. менеджмента; Под ред. Е.С.Стояновой.- М.: Перспектива, 1998.- 127с.

2. Денисов А.А., Колесников Д.Н. Теория больших систем управления. – Л.: Энергоиздат, 1982.– 336 с.
3. А. Золотарьов, І. Волик, Є. Кузькін. Посилення взаємодії виробництва і обігу // Економіка України №5 2000р.- с.13.
4. А. Золотарьов. Раціональне використання оборотних засобів у промисловості // Економіка України №7 2000р.- с.29.
5. Романчикова В.Г. Оборотные фонды и их использование в промышленности.- Ташкент: ТашИНХ, 1980.-34с.
6. Шило А.П. Управління оборотним капіталом підприємства // Фінанси України №11 2000р.- с.152.